

CONSTANTIN C. GIURESCU

ISTORIA ROMÂNIILOR

I

*Din cele mai vechi timpuri
până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*

Cu 151 de figuri în text și 7 hărți afară din text

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE DINU C. GIURESCU

CUPRINS

Cuvânt înainte	1
Prefață la ediția a cincea	7
Prefață la ediția întâi	9
Abrevieri	13
Bibliografia operelor de sinteză	14
Pământul românesc	15
Însemnatatea mediului fizic în istorie 15. Pământul românesc 15.	
Așezarea 16. Înfățișarea 16. Bogăția 16. Pământul românesc în epoca istorică 17. Influența pământului asupra istoriei noastre 20.	
Bibliografie 23.	
Epoca preistorică	25
Împărțirea epocii preistorice 25. Stațiuni preistorice în Dacia 26.	
Preistoria Daciei 28. Bibliografie 35.	
Tracii. Dacii sau getii	38
Tracii 38. Năvălirea scitilor 39. Expansiunea dacilor între 900 și 500 înainte de Hristos 44. Așezările grecești pe țărmul de apus al Mării Negre.	
Influența lor asupra dacilor 51.	
Bibliografie 56.	
Istoria politică a dacilor	58
Expediția lui Alexandru Macedon 58. Dromihetes, primul rege însemnat al getilor 59. Năvălirea celtilor 61. Marele rege Burebista.	
Statul dac în culmea puterii 62. Primele lupte cu romani. Dapyx.	
Supunerea Daciei Pontice 64. Decebal, regele erou. Biruința asupra lui Domițian 68. Traian. Cele două războaie. Prăbușirea statului dac 70.	
Bibliografie 80.	
Civilizația și cultura dacilor	82
Înfățișarea lor. Îmbrăcăminte. Îndeletnicirile 82. Organizarea socială 86. Limba. Frumusețea religiei dace. Arta 94. Rolul dacilor în formarea poporului român 99. Bibliografie 102.	
Dacia Traiană	103
Hotarele și populația. Persistența elementului autohton 103.	
Coloniștii romani 107. Organizarea administrativă 110. Organizarea	

militară 112. Orașele și satele 117. Drumurile 127. Viața economică 131.	
Viața socială. Colegiile 133. Construcțiile. Apeducte, terme, amfiteatre 136. Procesul de romanizare în Dacia 142. Istoria politică a Daciei Traiane. Primele năvăliri 147. Părăsirea Daciei. Chestiunea continuității 152. Rolul romanilor în formarea poporului român 156. Bibliografie 160.	
Neamurile germanice în Dacia. Sarmatii.	165
Vandalii. Goții. Taifalii 165. Sarmatii 168. Bibliografie 169.	
Hunii	171
Năvălirea lor. Luptele cu goții. Tezaurul de la Pietroasa 171. Atila 176. Bibliografie 178.	
Creștinarea daco-romanilor	180
Creștini în Dacia Traiană 180. Misionarii. Niceta din Remesiana 182. Caracterul latin al creștinismului nostru 184. Bibliografie 187.	
Stăpânirea gepizilor în Dacia. Avari.	188
Gepizii au locuit în Dacia 188. Ce ne-a rămas de la neamurile germanice 192. Avari 194. Bibliografie 196.	
Slavii	197
Însemnatatea lor în istoria românilor 197. Cultura și civilizația năvălitorilor slavi 198. Năvălirea slavilor în țările noastre. Luptele cu bizantinii 201. «Torna, torna, fratre» 204. Rolul slavilor în formarea poporului român 204. Slavii au venit în Dacia în calitate de cuceritori 212. Bibliografie 220.	
Bulgarii	222
Năvălirea lor. Întemeierea statului 222. Creștinarea bulgarilor. Alfabetul chirilic. Tarul Simeon 224. Decăderea și desființarea statului bulgar 226. Bibliografie 228.	
Ungurii	229
Istoria lor până la așezarea în pustă 229. Luptele cu voievozii româno-slavi 230. Creștinarea ungurilor și ocuparea Ardealului 232. Colonizarea sașilor. Secuii 234. Situația elementului românesc în Ardeal după cucerirea ungară 236. Influențe reciproce asupra limbii 240. Bibliografie 241.	
Noi invazii turcești: pecenegii și cumanii	243
Pecenegii 243. Cumanii. Începuturi de creștinare. Din moravurile lor 245. Influența pecenegilor și cumanilor asupra poporului nostru 248. Bibliografie 249.	

Respect pentru oameni și cărți

Românii din Peninsula Balcanică	251
Primele știri istorice 251. Regiunile românești din Peninsula Balcanică 252. Mișcarea din Tesalia 256. Răscoala românilor și a bulgarilor. Petru și Asan 256. Ioniță, regele bulgarilor și al românilor 258. Bibliografie 263.	
Românii în timpul stăpânirii pecenegilor și cumanilor	264
Despre formațiunile politice ale lui Tatos, Sestlav, Sacea la Dunărea de Jos 265. Brodnicii, locuitori de la vaduri 266. Bolohovenii 267. Bârladnicii 268. Vrancea 269. Bibliografie 270.	
Încercările ungurilor de a-și întinde stăpânirea la miazăzi și la răsărit de Carpați	272
Banatul unguresc de Severin 272. Loviștea 273. Posesiunile cavalerilor teutoni 273. Episcopatul cumanilor 275. Bibliografie 277.	
Tătarii	278
Caracteristicile lor. Genghis-Han 278. Marea invazie (din 1241) 279. Bibliografie 282.	
Cum se înfățișa Muntenia în 1247	283
Diploma ioaniților 283. Bibliografie 287.	
Întemeierea Tării Românești	288
Luptele lui Litovoi și Bărbat cu ungurii. Tihomir 288. Întemeierea Tării Românești 290. Relațiile cu Ungaria. Războiul din 1330 și strălucita biruință a lui Basarab 292. Expansiunea spre răsărit a Tării Românești 298. Propaganda catolică 299. Moartea lui Basarab. Personalitatea lui 301. Bibliografie 303.	
Nicolae Alexandru voievod	304
Relațiile cu ungurii 304. Întemeierea mitropoliei muntene 305. Familia lui Nicolae Alexandru. Moartea lui 307. Bibliografie 308.	
Întemeierea Moldovei	309
Caracterul și data întemeierii statului moldovean 309. Românii în Moldova înainte de întemeierea statului 310. Bogdan Descălecătorul. Întemeierea statului moldovean independent 311. Bibliografie 316.	
Lațco voievod	317
Propaganda catolică 317. Bibliografie 320.	
Vlaicu Vodă	321
Relațiile cu ungurii, cu bulgarii și cu turci 321. Propaganda catolică 325. Întemeierea celei de-a doua eparhii muntene 325. Întemeierea primelor mănăstiri 326. Viața economică 328. Bibliografie 330.	

Radu I și Dan I	331
Relațiile cu ungurii 331. Întemeierea marilor mănăstiri și confundarea lui Radu cu întemeietorul țării 333. Mormântul din Biserica Domnească de la Curtea de Argeș 338. Dan I 340. Luptele cu ungurii și cu bulgarii. Moartea lui 341. Daniile către mănăstiri 343. Bibliografie 344.	
Mușatinii	345
Originea Mușatinilor. Costea voievod 345. Petru voievod. Relațiile cu polonii 347. Viața religioasă și economică 349.	
Roman voievod	352
Întinderea țării. Legăturile cu polonii 352. Începutul conflictului cu patriarhia din Constantinopol 353. Întemeierea orașului Roman. Hrisoavele de danie 354. Bibliografie 355.	
Ștefan I voievod și Iuga voievod	356
Relațiile cu polonii. Biruința asupra ungurilor 356. Conflictul cu patriarhia din Constantinopol 358. Iuga voievod 360. Bibliografie 361.	
Mircea cel Bătrân	362
Cât se întindea Țara Românească în timpul lui Mircea 363. Luptele cu turci. Legăturile cu polonii 364. Biruința de la Rovine. Tratatul cu Sigismund 366. Dezastrul creștin de la Nicopole 367. Noile victorii ale lui Mircea asupra turcilor. Înțelegerea cu Baiazid 369. Poziția dominantă a lui Mircea. Relațiile cu Mahomed I. Pretinsul tratat de închinare 370. Mircea și Mușatinii față de poloni 374. Viața economică 375. Cătoriile 377. Familia lui Mircea 383. Moartea lui Mircea. Personalitatea lui 384. Bibliografie 386.	
Alexandru cel Bun	388
Începutul domniei. Întinderea Moldovei sub Alexandru cel Bun 388. Relațiile cu polonii, cu ungurii, cu turci și cu muntenii 390. Organizarea ierarhiei bisericesti 396. Mănăstirile. Importanța lor sub raportul cultural 397. Aducerea moaștelor Sfântului Ioan cel Nou 401. Viața economică 404. Moartea lui Alexandru. Familia lui 407. Bibliografie 409.	
Indice	411
Lista figurilor	451
Lista hărților	455

PĂMÂNTUL ROMÂNESC

«În calea răutăților»
(Grigore Ureche)

Însemnatatea mediului fizic în istorie. Viața unui popor e legată, între altele, de pământul pe care îl locuiește. Așezarea acestui pământ, *înfățișarea și bogăția* lui au o deosebită însemnatate. Unii istorici, cum e de pildă englezul Buckle, dau chiar o importanță hotărâtoare mediului fizic în explicarea istoriei omenirii. Fără a împărtăși această părere, deoarece noi socotim că *firea* poporului, precum și *personalitățile sale reprezentative* sunt tot așa de însemnate pentru explicarea vieții lui, nu putem să nu recunoaștem rolul pe care îl joacă pământul unei țări în istoria poporului care-l locuiește. Acest rol e cu atât mai însemnat cu cât ne suim în timp. În vremea veche, omul e aproape robul pământului. Pe măsură însă ce sporește civilizația, pe măsură ce se înmulțesc mijloacele tehnice cu ajutorul cărora se poate supune sau modifica mediul fizic, însemnatatea acestuia scade. *Ea nu va dispărea însă niciodată.* De aceea, este întotdeauna nevoie, înainte de a începe povestirea vieții unui popor, să cunoaștem locurile pe care a trăit el.

Pământul românesc. Istoria poporului nostru s-a desfășurat pe o arie foarte întinsă. Strămoșii daci sau geti au ajuns, în vremea lor de expansiune maximă, spre miazăzi prin Munții Balcani, trecând dincolo de ei, spre Rhodope și valea Marietei, ba chiar și în Asia Mică, spre miazănoapte până la mlaștinile Pripetului, Vistula inferioară și Oderul mijlociu, spre apus până la cadrilaterul Boemiei și ramificațiile răsăritene ale Alpilor, spre răsărit până dincolo de Bug, spre cataractele Niprului. Mai târziu, populația romanică din răsăritul Europei, populație ai cărei urmași suntem noi, români, s-a întins, de asemenea, mult peste hotarele Daciei Traiane, atât spre apus, cât și spre miazăzi. În veacul al XIII-lea, întâlnеai plugari și păstori români din Pind și până în Moravia și de pe țărmurile Adriaticii până în Podolia. În sfârșit, chiar astăzi, poporul nostru trăiește și dincolo de hotarele statului nostru, și anume pe țărmul drept al Dunării, în Valea Timocului, în Macedonia, în câmpia Tisei și dincolo de Prut.

Miezul însă al acestui întins teritoriu, centrul din care a radiat poporul nostru în toate direcțiile, a fost ținutul din jurul cetății carpatice. Aici au stăpânit Burebista și Decebal, aici a fost capitala Daciei Traiane, aici s-au închegat voievodatele și cnezatele cele mai însemnate din care au ieșit apoi Țările Românești, aici au trăit și au luptat Basarabii, Mușatinii și Corvineștii, aici, în

sfârșit, poporul nostru a ajuns să realizeze statul național. De acest pământ trebuie aşadar să vorbim. Să căutăm a ne da seama de *așezarea* lui pe continentul european, de *înfațarea și structura* lui, precum și de *bogățiile* pe care le cuprinde.

Așezarea. Dacă Europa s-ar termina spre răsărit la Munții Urali, aşa cum s-a spus și s-a scris multă vreme, atunci pământul românesc ar fi așezat în sud-estul continentului. De fapt însă, după cum au arătat ultimele cercetări științifice, Europa nu se termină la Urali, ci mult mai spre apus, și anume la istmul pontobaltic, adică la linia care unește Marea Neagră cu Marea Baltică, plecând de la gura Nistrului și răspunzând la vărsarea Vistulei. Că aici este hotarul dintre cele două continente, o dovedesc cercetările privind geologia, clima, fauna și flora acestei regiuni, care este o regiune de tranziție. La răsărit de Nistru, în imensa stepă rusească, straturile pământului sunt așezate paralel, ca foile unei cărți; ele formează un sloi enorm, care a rămas nemîșcat din era primară. La apus de Nistru încep frământările scoarței: ridicări de munți și dealuri, erupții vulcanice, o varietate de forme. Marea stepă russo-siberiană la noi se isprăvește, în Bugeac și în Bărăgan.

Din punct de vedere climatic, la răsărit de Nistru găsim regimul continental excesiv. Pământul românesc formează, sub același raport, trecerea spre regimul continental moderat al centrului Europei. La noi e limita orientală a *fagului* și a *vîței-de-vie*; tot la noi apare *colilia*, planta de stepă prin excelență.

Așadar, nu în sud-estul Europei, ci la *marginea de răsărit a ei este așezat pământul românesc*; e un fapt de cea mai mare însemnatate pentru istoria poporului nostru.

Înfațarea pământului românesc este una din cele mai armonioase, de o rară simetrie și unitate. În mijlocul lui se ridică podișul Ardealului, nu prea înalt (cca 500 m), destul de prielnic pentru a fi locuit. El e înconjurat din toate părțile de munți care-i alcătuiesc o uriașă cunună. Imaginea («corona montium») aparține celor vechi, care au fost impresionați de această fericită dispoziție. Munții, de o înălțime potrivită (Moldoveanul: 2 550 m, Ceahlăul: 1 907 m, Vlădeasa: 1 847 m), îngăduind așadar traiul omenesc până aproape de vârfuri, se continuă prin dealuri, care, în unele locuri, ocupă o zonă mai largă, de pildă în Oltenia, în altele, mai strâmtă, ca în răsăritul Munteniei sau în Țara Crișurilor. Dealurile se isprăvesc la rândul lor prin câmpii întinse, la marginea căroră sunt cele trei mari cursuri de apă. În ele se varsă multimea de râuri care străbat radial pământul românesc, izvorând din Ardeal sau din munții care-l înconjoară. *Pământul nostru se poate asemăna cu o cetate antică sau medievală*. Ardealul și cununa lui de munți închipuie fortăreața propriu-zisă, dealurile de primprejur întăriturile înaintate, iar marile râuri sănțurile de apă care înconjoară cetatea. Imaginea se impune de la sine. Nu-i de mirare, așadar, că învățații germani și cei francezi au întrebuințat termenul de *citadelă* sau *bastion* pentru Ardeal («Bollwerk», «bastion»).

Bogăția. În afara de unitate și simetrie, o altă caracteristică a pământului românesc este *bogăția*. Rare sunt locurile, nu numai în Europa, dar pe întreg

CONSTANTIN C. GIURESCU

ISTORIA ROMÂNIILOR

II

*De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun
până la Mihai Viteazul*

Cu 177 de figuri în text și 4 hărți afară din text

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE DINU C. GIURESCU

CUPRINS

Partea întâi

Prefață la ediția a patra	3
Prefață la ediția întâi	5

Urmașii lui Mircea cel Bătrân până la Vlad Țepeș 7

Mihail I 7. Dan al II-lea 8. Alexandru Aldea 10. Vlad Dracul 11.
Dan al III-lea și Vladislav al II-lea 14. Bibliografie 16.

Decăderea Moldovei în timpul urmașilor lui Alexandru cel Bun 17

Iliaș voievod 17. Petru al II-lea și Roman al II-lea. «Ciubăr Vodă» 21.
Bogdan al II-lea 23. Petru Aron 25. Bibliografie 28.

Iancu de Hunedoara 29

Originea familiei. Începuturile lui Iancu 29. Luptele cu turci 33.
Ladislau și Mateias Corvinul 35. Bibliografie 36.

Vlad Țepeș 37

Relațiile cu Ardealul 37. Luptele cu turci 38. Bibliografie 41.

Ștefan cel Mare 42

Consolidarea domniei 43. Lupta de la Baia 45. Începutul conflictului cu turci. Luptele cu muntenii 47. Lupta de la Vaslui 49. Campania lui Măhomed al II-lea. Lupta de la Războieni 52. Noi lupte cu muntenii și cu turci. Pierderea Chiliei și Cetății Albe 55. Noile relații cu polonii și cu ungurii 57. Războiul cu polonii. Lupta din Codrul Cosminului. Problema Pocuției 58. Viața economică 64. Viața religioasă. Mitropoliți și episcopi 67. Ctitorii lui Ștefan 67. Familia lui Ștefan 76. Marii dregători ai lui Ștefan 78. Moartea lui Ștefan. Personalitatea lui 81. Bibliografie 83.

Urmașii lui Vlad Țepeș până la Radu cel Mare 85

Radu cel Frumos 85. Basarab cel Bătrân, zis și Laiotă 86. Basarab cel Tânăr, zis și Tepeluș 88. Vlad Călugărul 89. Bibliografie 91.

Radu cel Mare 92

Relațiile cu ardelenii și moldovenii 93. Organizarea bisericii muntene. Patriarhul Nifon 94. Bibliografie 96.

Bogdan al III-lea și Ștefăniță 97

Relațiile lui Bogdan cu polonii și cu tătarii 99. Ștefăniță 100.
Bibliografie 104.

Vremea lui Neagoe Vodă Basarab	105
Mihnea «cel Rău» 105. Vlad al V-lea cel Tânăr sau Vlăduț 107.	
Neagoe Basarab 108. Ctitoriiile lui Neagoe 109. Bibliografie 112.	
Luptele pentru domnia Țării Românești după moartea lui Neagoe Basarab	113
Radu de la Afumați 113. Moise Vodă 117. Vlad Înecatul 118.	
Vlad Vintilă de la Slatina 118. Radu Paisie 119. Bibliografie 121.	
Petru Rareș și nevrednicii săi fii	122
Petru Rareș și Ardealul 122. Relațiile cu polonii și cu turcii 124.	
Campania din 1538. Ștefan Lăcustă. Alexandru Cornea 126. A doua domnie a lui Petru Rareș 128. Ctitoriiile 129. Iliaș voievod 133. Ștefan 134.	
Bibliografie 134.	
Alexandru Lăpușneanu. Despot Vodă	136
Raporturile cu polonii, cu turcii și cu Ardealul 136. Despot Vodă.	
Răscoala lui Tomșa 137. A doua domnie a lui Lăpușneanu 140.	
Bibliografie 144.	
Ioan Vodă Viteazul	146
Bogdan Lăpușneanu 146. Ioan Vodă Viteazul 147. Luptele cu turcii 148. Bibliografie 152.	
Decăderea politică a Țării Românești până la Mihai Viteazul	153
Mircea Ciobanul 153. Pătrașcu cel Bun 154. Mircea Ciobanul a doua oară 155. Petru Vodă cel Tânăr 156. Alexandru al II-lea 158. Mihnea al II-lea Turcitur 161. Petru Cercel 162. Mihnea al II-lea a doua oară 163. Urmașii lui Mihnea până la Mihai Viteazul 165. Bibliografie 165.	
Petru Șchiopul	167
Luptele cu pretendenții la tron 167. Iancu Sasul 169. A doua domnie a lui Petru Șchiopul 169. Pribegiea lui Petru Șchiopul. Familia sa 172.	
Bibliografie 174.	
Urmașii lui Petru Șchiopul. Movileștii	175
Aron Vodă «cel Cumplit». Ștefan Răzvan 175. Ieremia Movilă 177.	
Bibliografie 179.	
Mihai Viteazul	180
Originea lui Mihai. Cariera sa ca boier 180. Începutul domniei. Răscoala împotriva turcilor 182. Campania din 1595. Lupta de la Călugăreni 184.	
Luptele din 1596, 189. Mihai Viteazul și imperialii 190. Ardealul sub Mihai Viteazul 196. Cucerirea Moldovei 198. Înfrângerea 200.	
Gurăslău. Moartea lui Mihai 205. Familia lui Mihai. Boierii. Ctitoriiile	

Respect pentru oameni si carti

207. Legatura lui Mihai Viteazul 211. Bibliografie 213.

Starea socială și religioasă a românilor din Ardeal**în veacurile al XV-lea și al XVI-lea 215**

Mișcarea din 1437. Unio trium nationum 215. Mișcarea din 1514.

Legiuirea lui Verböczy 217. Biserici, mănăstiri și episcopi 221.

Principatul Transilvaniei în veacul al XVI-lea 229

Individualitatea Transilvaniei în statul ungar 229. Ioan Zapolya 230.

Martinuzzi 231. Stăpânirea imperialilor în Ardeal 232. Ioan-Sigismund.

Ștefan Báthory. Sigismund Báthory 232. Bibliografie 233.

Români din Peninsula Balcanică în veacurile al XV-lea și al XVI-lea 234

Îndeletniciri și organizare 234. Asimilarea de către populațiile

înconjurătoare 236. Bibliografie 237.

Partea a doua**Vechea organizare a Țărilor Române. Vechea noastră cultură****Numele poporului și al țării 241**

Numele poporului 241. Numele țării 241. Bibliografie 246.

Domnul 247

Titlul 247. Atribuțiile domnului 249. Veniturile domnului 255.

Însemnele 256. Succesiunea la tron 257. Reședințele domnești 259.

Bibliografie 263.

Organizarea administrativă. Dregătorii 264

Numele și vechimea dregătorilor 264. Banul 265. Vornicul 266.

Logofătul 266. Vistierul 268. Spătarul. Paharnicul 269. Stolnicul 270.

Comisul 270. Stratornicul sau postelnicul 270. Veniturile marilor

dregători 271. Ceilalți dregători de curte 272. Dregătorii doamnei 276.

Bibliografie 277.

Județe, ținuturi, comitate, districte 278

Numele și vechimea județelor 278. Județele Olteniei 279. Județele Țării

Românești 280. Județele sau ținuturile Moldovei 284. Comitatele,

districtele și scaunele din Ardeal 289. Pârcălabii și comiții 294.

Bibliografie 297.

Orașele sau târgurile. Satele 299

Orașele de pe țarmul mării 299. Orașele de pe malurile Dunării 302.

Orașele din Ardeal 306. Orașele din Țara Românească 307. Orașele

moldovene 310. Populația orașelor noastre 318. Cârmuirea orașelor

322. Satele 325. Bibliografie 327.

Clasele sociale	329
Boierii 330. Locuitorii satelor boierești și mănăstirești 334. Robii 338.	
Orășenii 339. Bibliografie 340.	
Organizarea judecătorească	342
Domnul și dregătorii 342. După ce norme se judeca? Pravilele. Obiceiul pământului 345. Pedepsele 348. Bibliografie 353.	
Organizarea militară	355
Principiul de alcătuire a oștirii 355. Armamentul 361. Cetățile 365.	
Bibliografie 378.	
Viața economică	380
Producția 380. Meșteșugurile 382. Importul și exportul 385. Drumurile 387. Circulația monetară 389.	
Organizarea financiară	394
Dările 395. Birul 398. Muncile sau slujbele 399. Dările extraordinare. Împrumuta 402. Vămile 402. Ocnele 405. Repartiția impozitelor. Scutirile. Slobozile 405. Bibliografie 408.	
Literatura veche. Iсториография. Primele texte românești. Tiparul	410
Opere originale în limba slavă 411. Iсториография veche românească 412. Primele texte românești 416. Literatura populară 419. Tiparul 422. Bibliografie 429.	
Arta	431
Arhitectura bisericăescă 432. Bisericile moldovene 440. Meșterii zidari 444. Pictura bisericăescă 445. Meșterii zugravi 448. Icoanele 453. Miniaturi, frontispicii, inițiale 457. Tesăturile 459. Sculptura în lemn 463.	
Lucrul metalelor prețioase 468. Bibliografie 476.	
Indice	479
Lista figurilor	523
Lista hărților	528

URMAȘII LUI MIRCEA CEL BĂTRÂN PÂNĂ LA VLAD ȚEPEȘ

Vlad Dracul «mult vestit prin vitejie și înțelepciune.»
(Walerand de Wavrin, participant la campania din 1445)

După moartea lui Mircea cel Bătrân, urmează o epocă de scădere în istoria Țării Românești. Este epoca luptelor pentru tron, cu tot siragul nenorocirilor și umiliințelor care se leagă de o asemenea ispravă; este epoca dezbinării în partide potrivnice, bucuroase pentru reușita planurilor lor, de ajutorul, ce trebuie apoi plătit aşa de scump, al străinului. Tocmai în vremea când, strânși dinspre miazăzi de puterea în plină expansiune a turcilor, ar fi trebuit să facem front cu toate forțele noastre în această direcție, tocmai atunci survin luptele între urmașii marelui Mircea, aşa-zisii *Drăculești*, după numele lui Vlad Dracul, și între *Dănești*, urmașii lui Dan I. Ar fi însă o greșală să se credă că membrii uneia din aceste două ramuri s-au luptat *exclusiv* cu membrii celeilalte: în realitate, s-au luptat între ei și membrii *aceleiași* familiei. Fiind Țara Românească vecină cu turci și cu unguri, e ușor de bănuit că pretendenții la tron au apelat când la unii, când la ceilalți. Dar ar fi o nouă greșală să se credă că alăturarea la unul din acești puternici vecini însemna o atitudine *permanent* ostilă celuilalt. Îndată ce împrejurările se schimbau, foștii dușmani devineau aliați și viceversa. De altfel, chiar dacă, în fundul sufletului lor, unii dintre urmașii lui Mircea – de pildă Alexandru Aldea – ar fi fost constant de partea creștinilor și ar fi voit să facă o politică consecventă în acest sens, erau împiedicați de faptul, determinant, al vecinătății, pe întreaga linie a Dunării, cu turci. În câteva ceasuri, cetele prădalnice de pe țărmul drept și în două puncte – Giurgiu și Turnu – și de pe cel stâng se puteau arunca asupra țării, dezlănțuind prăpădul. Însuși Mircea trebuise, în cele din urmă, să recunoască această fatalitate a aşezării noastre; cu atât mai mult aveau s-o facă urmașii. Dintre aceștia, *Vlad Dracul* ocupă un loc mai însemnat; ceilalți n-au cine știe ce importanță, de aceea nici nu vom insista asupra stăpânirii lor.

Mihail I, fiul lui Mircea cel Bătrân, fusese asociat la domnie de tată-său; îl găsim în această situație în 1413; poate că o avea chiar din 1409. În primul an de stăpânire e liniște; în 1419 însă, ca o consecință a luptelor dintre turci și unguri, Mihail pierde *cetatea Severinului*, ocupată de aceștia din urmă (după 28 octombrie). Curând după aceea, pe la începutul anului 1420, se ridică împotriva lui un pretendent, anume Dan al II-lea, fiul lui Dan I; rivalii erau aşadar veri primari. Dan avea legături

cu turcii, cunoștea și pe bizantini, care-i puseseră la dispoziție o corabie spre a se întoarce în țară. O primă luptă între Mihail și Dan e defavorabilă acestuia din urmă. O a doua luptă însă, în care a avut și ajutor turcesc, îi aduce biruința. Mihail cere acum sprijin de la Sigismund, regele Ungariei; acesta îi trimite într-adevăr un corp de oaste, pe la sfârșitul lunii august. În noua luptă, foarte crâncenă, care urmează, Dan învinge pentru a doua oară. Mihail cade pe câmpul de bătălie; aceeași soartă a avut și comandanțul corpului de ajutor unguresc, banul Ștefan de Losoncz. Dintre documentele emise de Mihail, merită să fie menționat acela din 1418, prin care el acordă «oaspețiilor», adică sașilor din *Cisnădie* (Heltau) «și oamenilor lor anume români», dreptul de a-și paște turmele lor «în munții noștri». A avut doi fii, pe *Radu* și pe *Mihail*: nici unul n-a ajuns să domnească.

Turcii care îl însotiseră pe Dan, drept răzbunare pentru ajutorul dat de unguri lui Mihail, trec în Ardeal și pradă în regiunea Orăștiei, precum și în Banat, în părțile Lugojului; un alt corp de oaste atacă Cetatea Albă, în Moldova, fără succes însă.

Dan al II-lea își începe aşadar domnia în 1420; ea va dura, cu mai multe intreruperi însă, până în 1431. Prima intrerupere e în 1421, când constatăm pe tronul Țării Românești pe un alt fiu al lui Mircea cel Bătrân, anume pe *Radu zis Praznaglava* («chelul»). Aceasta vine cu ajutorul turcilor, pe care, se vede, îi nemulțumise Dan. La 17 mai 1421, Radu întărește brașovenilor privilegiul lor de comerț; alte documente emise de acest voievod poartă data 1 iunie și 21 noiembrie 1421. În anul următor însă, Dan izbutește, cu ajutor unguresc, să-și reia tronul. Îl vedem, întărand, la rândul lui, brașovenilor același privilegiu, la 23 octombrie 1422. Împreună cu generalul Pippo Spano, florentin de origine, dar în serviciul lui Sigismund al Ungariei, Dan atacă cetatea *Silistrei* și bate pe turci. Probabil cu acest prilej, s-au reluat și cetățile de pe țărmul stâng, *Giurgiul* și *Turnul*. O asemenea ofensivă însă nu putea rămâne fără răspuns din partea turcilor. De aceea sultanul hotărî să ajute pe Radu Praznaglava spre a-și recâștiga tronul. Într-adevăr, la începutul lui 1423, acesta trece Dunărea cu o puternică armată; este însă bătut de către Dan (26 februarie 1423). Urmează un nou atac al lui Radu, se pare încununat de succes, pentru ca în toamna aceluiași an Dan să se reîntoarcă, bineînțeles tot cu ajutor unguresc, și să-și reia tronul. Biruința e însă de scurtă durată, deoarece în anul următor (1424), Radu e din nou domn, cu sprijinul unei armate turcești. Și de data aceasta, Sigismund trimite ajutor protejatului său; Dan este însă cumplit bătut și abia scapă cu viață, trebuind să se refugieză în Ardeal. Cu treizeci de ani mai înainte și Mircea cel Bătrân trebuise să se retragă peste munți, la Brașov, dar ce deosebire de situație! În timp ce Mircea discuta de la egal la egal cu regele Ungariei, Dan este un vasal, căruia Sigismund îi acordase ca o favoare dreptul de a avea monetărie sau haraghie proprie. «Căci s-a îndurat domnul meu craiul asupra domniei mele – spune Dan într-o confirmare din 1424 a privilegiului comercial brașovenesc – și m-a primit drept slugă credincioasă a sa și mi-a dăruit haraghie de bani ca să fie și în țara domniei mele, precum este în țara lui.» Reinstalat în toamnă cu ajutor unguresc, Dan întărește brașovenilor la 10 noiembrie privilegiul lor comercial. În cursul celor doi ani următori, au loc iarăși ciocniri cu turcii. La începutul lui 1427,

CONSTANTIN C. GIURESCU

ISTORIA ROMÂNIILOR

III

*De la moartea lui Mihai Viteazul
până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821)*

Cu 233 de figuri în text și 10 hărți afară din text

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE DINU C. GIURESCU

CUPRINS

Partea întâi

Prefață la ediția a doua	3
Prefață	5
Abrevieri	7
Radu Șerban	9

Luptele pentru tron. Simion Movilă 9. Relațiile cu Ardealul. Războiul cu Moise Székely 11. Relațiile cu Ștefan Bocskay. Războiul cu Gabriel Báthory 12. Pribegia și moartea sa 15. Ctitorii și familia lui Radu Șerban 15. Bibliografie 16.

Movileștii și Ștefan Tomșa	17
Simion Movilă 17. Mihail Movilă și Constantin Movilă 17. Ștefan Tomșa 19. Alexandru Movilă 21. Bibliografie 21.	

Creșterea influenței grecești: Radu Mihnea și urmașii săi până la Matei Basarab. Mișcările împotriva grecilor	23
--	-----------

Radu Mihnea 23. Creșterea influenței grecești 23. Relațiile cu vecinii 26. Alexandru Iliaș 26. Gavril Movilă 27. Radu Mihnea a doua oară 27. Alexandru Coconul 28. Alexandru Iliaș a doua oară 29. Leon Vodă 29. Radu Alexandru Iliaș 31. Bibliografie 32.

Domnii Moldovei de la Radu Mihnea la Vasile Lupu. Reacția contra influenței grecești	33
---	-----------

Radu Mihnea 33. Gaspar Grațiani 33. Alexandru Iliaș 35. Ștefan Tomșa a doua oară 36. Radu Mihnea a doua oară 36. Miron Barnowski 38. Alexandru Coconul 41. Moise Movilă 42. Alexandru Iliaș a doua oară 42. Miron Barnowski 43. Moise Movilă 44. Bibliografie 44.

Matei Basarab	46
----------------------------	-----------

Relațiile cu turcii și cu Ardealul 46. Relațiile cu Moldova 49. Tulburările dorobanților și seimenilor 51. Moartea lui Matei. Familia sa 52. Ctitorii 54. Industria și comerțul 62. Înflorirea culturală 63. Personalitatea lui Matei Basarab 63. Bibliografie 64.

Vasile Lupu	66
--------------------------	-----------

Relațiile cu turcii, tătarii, cazacii și polonii 67. Relațiile cu Ardealul și cu Matei Basarab 70. Familia sa 73. Vasile Lupu, sprijinitor al bisericiei Răsăritului. Ctitorii sale 73. Mitropolia Proilaviei 77. Vasile Lupu și patriarhia din Constantinopol 79. Activitatea culturală. Tiparul și școala 80. Bibliografie 81.

Urmașii lui Matei Basarab până la Șerban Cantacuzino	83
Constantin Șerban Basarab 83. Mihail Radu (Mihnea al III-lea) 86. Gheorghe Ghica 87. Grigore Ghica. Cele două partide boierești: Cantacuzinii și Bălenii 88. Radu Leon 90. Antonie din Popești 92. Grigore Ghica a doua oară 93. Gheorghe Duca 95. Bibliografie 96.	
Urmașii lui Vasile Lupu până la Gheorghe Duca	98
Gheorghe Ștefan 98. Gheorghe Ghica 101. Ștefăniță Lupu 101. Eustatie Dabija 102. Bibliografie 104.	
Vremea Ducăi Vodă (1665–1685)	105
Gheorghe Duca 105. Iliaș Alexandru 105. Gheorghe Duca a doua oară 106. Ștefan Petriceicu 107. Dumitrașcu Cantacuzino 108. Antonie Ruset 109. Gheorghe Duca a treia oară 110. Dumitrașcu Cantacuzino a doua oară 114. Bibliografie 116.	
Şerban Cantacuzino	117
Răzbunarea contra partidului Bălenilor 117. Fiscalitatea 118. Politica externă 119. Tratativele lui Șerban Cantacuzino cu imperialii 120. Șerban Cantacuzino sprijinitor al culturii 121. Relațiile cu biserică din Ardeal. Ctitorile 122. Familia 124. Bibliografie 125.	
Constantin Brâncoveanu	126
Relațiile cu imperialii, cu turci și cu Moldova 126. Activitatea culturală. Tiparul 133. Ctitorile 136. Brâncoveanu și biserică din Ardeal 143. Construcțiile laice 144. Ștefan Cantacuzino 148. Bibliografie 149	
Cantemireștii	151
Constantin Cantemir 151. Dimitrie Cantemir 153. Constantin Duca 153. Antioh Cantemir 155. Constantin Duca a doua oară 156. Mihai Racoviță 156. Antioh Cantemir a doua oară 157. Mihai Racoviță a doua oară 158. Nicolae Mavrocordat 158. Dimitrie Cantemir 160. Bibliografie 162.	
Epoca fanarioților. Domnii Moldovei între 1711 și 1741	163
Caracterizarea epocii fanarioților 163. Nicolae Mavrocordat a doua oară 164. Mihai Racoviță a treia oară 165. Grigore al II-lea Ghica 167. Constantin Mavrocordat 169. Grigore al II-lea Ghica a doua oară 170. Războiul dintre turci, ruși și austrieci 170. Bibliografie 172.	
Mavrocordății în Muntenia până la 1741	173
Nicolae Mavrocordat 173. Ioan Mavrocordat 173. Nicolae Mavrocordat a doua oară 175. Constantin Mavrocordat 179. Mihai Racoviță 179. Constantin Mavrocordat a doua oară 180. Grigore al II-lea Ghica 180. Constantin Mavrocordat a treia oară 181. Oltenia sub austrieci 182. Reformele lui Constantin Mavrocordat 184. Sfârșitul domniei 185. Bibliografie 186.	

Respect pentru oameni și cărți

Domnii Moldovei de la 1741 până la 1774 (Tratatul de la Kuciuk-Kainargi)	187
Constantin Mavrocordat a doua oară 187. Ioan Mavrocordat 189. Grigore al II-lea Ghica a treia oară 190. Constantin Mavrocordat a treia oară 190. Constantin Racoviță 191. Matei Ghica 192. Constantin Racoviță a doua oară 193. Scarlat Ghica 194. Ioan Teodor Callimachi 194. Grigore Callimachi 195. Grigore al III-lea Ghica 196. Grigore Callimachi a doua oară 198. Constantin Mavrocordat a patra oară 198. Bibliografie 199.	
Domnii Munteniei de la 1741 până la 1774 (Tratatul de la Kuciuk-Kainargi)	200
Mihai Racoviță a doua oară 200. Constantin Mavrocordat a patra oară 200. Grigore al II-lea Ghica a doua oară 201. Matei Ghica 202. Constantin Racoviță 202. Constantin Mavrocordat a cincea oară 203. Scarlat Ghica 203. Constantin Mavrocordat a șasea oară 204. Constantin Racoviță a doua oară 204. Ștefan Racoviță 205. Scarlat Ghica a doua oară 205. Alexandru Scarlat Ghica 206. Grigore al III-lea Ghica 206. Desfășurarea războiului ruso-turc. Emanuel Giani Ruset, domn al Munteniei 207. Cererile boierimii române 209. Continuarea războiului în 1773 și 1774. Tratatul de la Kuciuk-Kainargi 210. Bibliografie 211.	
De la Kuciuk-Kainargi până la pacea de la Șiștov (1774–1791)	212
Alexandru Ipsilanti 212. Nicolae Caragea 214. Mihai Sutzu 214. Nicolae Mavrogheni 215. Războiul rusu-turco-austriac 216. Bibliografie 219.	
De la Kuciuk-Kainargi până la pacea de la Iași (1774–1792)	221
Grigore al III-lea Ghica. Pierderea Bucovinei 221. Situația internă. Uciderea lui Grigore Ghica 222. Constantin Moruzi 223. Alexandru Mavrocordat I (Deli-bey) 224. Alexandru Mavrocordat al II-lea (Firaris) 224. Războiul rusu-turco-austriac. Alexandru Ipsilanti 225. Bibliografie 229.	
Sfârșitul epocii fanariote în Muntenia (1791–1821)	231
Mihai Sutzu a doua oară 231. Alexandru Moruzi 231. Alexandru Ipsilanti a doua oară 232. Constantin Hangerli 232. Alexandru Moruzi a doua oară 233. Mihai Sutzu a treia oară 234. Alexandru Sutzu caimacam 234. Constantin Ipsilanti 234. Alexandru Sutzu 235. Războiul rusu-turc (1806–1812) 236. Constantin Ipsilanti sub ruși 236. Armistițiul de la Slobozia. Continuarea războiului 238. Pacea de la București. Pierderea Basarabiei 238. Ioan Vodă Caragea 239. Alexandru Sutzu a doua oară 242. Bibliografie 243.	
Sfârșitul epocii fanariote în Moldova (1792–1821)	244
Alexandru Moruzi 244. Mihai Sutzu 244. Alexandru Callimachi 245. Constantin Ipsilanti 245. Alexandru Sutzu 246. Alexandru Moruzi a doua oară 246. Scarlat Callimachi 247. Alexandru Moruzi a treia oară 247. Alexandru Hangerli 247. Scarlat Callimachi a doua oară 248. Ocupația rusească. Răpirea Basarabiei 248. Scarlat Callimachi a treia oară 249. Mihai Sutzu 251. Bibliografie 251.	

Istoria politică a Principatului Transilvaniei de la moartea lui Mihai Viteazul până la pacea de la Karlowitz (1601–1699)	253
Frământările după moartea lui Mihai Viteazul. Ștefan Bocskay 254.	
Gabriel Báthory 254. Gabriel Bethlen 256. Gheorghe Rákoczy I 256.	
Gheorghe Rákoczy al II-lea 258. Acașiu Barcsai 260. Mihai Apaffy 260.	
Mihai Apaffy și români 263. Bibliografie 264.	
Viața religioasă a românilor din Ardeal în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea	265
«Mitropolia» din Bălgrad în veacul al XVII-lea 265. Urmașii lui Ioan de Prislop până la Sava Brancovici 266. Sava Brancovici 267. Urmașii lui Sava. Episcopii din Ineu, Făgăraș și Maramureș 268. Cauzele unirii cu Roma 269. Unirea cu Roma. Teofil și actul din 21 martie 1697, 270.	
Atanasie. Desăvârșirea unirii 270. Reacția contra unirii 271. Episcopii ortodocși din veacul al XVIII-lea 273. Mănăstirile din Ardeal 275.	
Distrugerea mănăstirilor ordonată de generalul Buccow 276. Episcopii uniți din veacul al XVIII-lea. Ioan Patachi 277. Ioan Inochentie Clain 278. Urmașii lui Ioan Inochentie Clain 279. Episcopia unită de Oradea Mare 281. Bibliografie 281.	
Lupta pentru dezrobirea politică și socială a românilor din Ardeal în veacul al XVIII-lea	283
Lupta lui Ioan Inochentie Clain 284. Înființarea regimentelor de grăniceri români 287. Îndatoririle iobagilor 287. Călătoriile lui Iosif al II-lea în Ardeal. Reformele lui 288. Răscoala din 1784. Horia, Cloșca și Crișan 289. <i>Supplex Libellus Valachorum</i> . Memoriile următoare 294.	
Bibliografie 295.	
Români din Peninsula Balcanică în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea	297
Dezvoltarea economică 298. Așezări aromânești mai însemnate 299.	
Moscopole 302. Armatolii 306. Răspândirea aromânilor 307.	
Însemnatatea economică și culturală a aromânilor 309. Bibliografie 311.	
Partea a doua	
Prefață	315
Domnia	317
Alegerea și confirmarea domnului. Numirea lui 317. Haraciul 321.	
Îndatoririle militare și de aprovisionare 323. Mucarerul mare și cel mic 324. Principele Transilvaniei și Poarta 327. Bibliografie 328.	
Dregătoriile	329
Dregătoriile noi 329. Dregătorii personali, de curte sau «edeclii» 334.	
Organizarea dregătorilor în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea 335.	
Salarizarea dregătorilor 336. Bibliografie 338.	

Respect pentru oameni și cărți

Județe, ținuturi, comitate, districte	339
Moldova 339. Muntenia 342. Transilvania 343. Cârmuitorii județelor și ținuturilor 345. Bibliografie 346	
Orașele sau târgurile. Satele	347
Muntenia 347. Dobrogea 352. Moldova 354. Transilvania 363. Populația orașelor. Colonizări 366. Satele 371. Bibliografie 373.	
Organizarea judecătoarească	375
Pravilele tipărite și manuscrise 377. Pedepsele 381. Bibliografie 382.	
Viața economică	384
Agricultura 384. Bogățiile animale 388. Bogățiile minerale 390. Industria 395. Meșteșugurile 404. Importul și exportul 415. Drumurile 429. Circulația monetară 432. Bibliografie 442.	
Organizarea financiară	444
Mulțimea dărilor 445. Reformele fiscale 447. Dările noi 454. Dările către turci 457. Dările pe vite 459. Dările pe produsele agricole 463. Dările pe vii și vin 467. Dările pe sare și petrol 471. Fumăritul 473. Bezmenul, cotăritul, cântăritul 475. Dări în folosul unor dregători 477. Împrumuta, sataralele, năiamele 479. Birul sau darea personală 480. Muncile 492. Vămile și ocnele 495. Repartiția impozitelor. Scutirile 498. Bibliografie 500.	
Clasele sociale	501
Boierii 501. Rumânii 505. Țăranii liberi 506. Orășenii 509. Robii 511. Nobilimea din Ardeal 512. Iobagii din Ardeal 514. Bibliografie 516.	
Organizarea militară	517
Alcătuirea oștirii 517. Lefegii 520. Pandurii 528. Păzitorii granițelor 529. Flotila de Dunăre 531. Încercări de organizare militară în epoca fanarioșilor 532. Armamentul 535. Cetățile 538. Influența turcească în terminologia militară 541. Bibliografie 542.	
Viața culturală I	543
Elementele componente ale culturii 543. Epopile culturale 544. Influențele culturale străine 544. Istoriografia 548. Istoriografia moldoveană 549. Istoriografia munteană 565. Istoriografia ardeleană 581. Opere filologice 587. Opere literare 593. Opere științifice 596. Opere religioase 597. Traduceri 600. Traduceri de texte religioase 601. Traduceri de opere literare 607. Traduceri de opere istorice și geografice 611. Traduceri de lucrări economice 614. Texte astrologice. Calendare și încercări de publicații periodice 616. Tiparul 620. Școala 637. Manuale școlare 654. Biblioteci 658. Societăți diverse 663. Bibliografie 664.	
Viața culturală II	671
Caracterizare generală 671. Biserici și mănăstiri moldovene 672. Biserici și mănăstiri muntene. Stilul brâncovenesc 679. Lăcașurile din Transilvania 687. Palate. Case domnești și boierești 689. Pictura	

Respect pentru patenții și cărți

bisericească 693. Icoanele 697. Miniaturi, frontispicii, inițiale 700.
Gravura 702. Țesăturile 705. Sculptura în lemn 709. Lucrul metalelor
prețioase 713. Bibliografie 724.

Indice	727
Lista figurilor	775
Lista hărților	781

RADU ȘERBAN

«*Şerban era un om mintos, viteaz, bun, bland și plin de omenie; săraci și străini, toți aflau loc în inima lui; tara o cârmuia bine.*»

(Mitropolitul Matei al Mirelor)

Luptele pentru tron. Simion Movilă. După moartea lui Mihai, boierii săi și oastea, câtă mai rămăsese, trecură în Țara Românească, pe la Câineni, și așezără tabăra la satul *Cârstienești*, din sus de mănăstirea Argeșului (vezi și harta nr. 1). Acolo veniră și Buzeștii și ceilalți boieri și cu toții aleseră domn pe Șerban, fost mare paharnic și stăpân al unei averi considerabile. Acesta își luă numele de *Radu*; într-un hrisov din 29 iunie 1604, își spune «nepot al răposatului Io Basarab voievod bătrânul», adică – pare-se – al lui Neagoe; într-o inscripție contemporană, de la mănăstirea Dealului, din 27 ianuarie 1608, se precizează chiar: «nepot de fiu al lui Basarab voievod». Cert este că se trăgea, prin maică-sa *Maria*, fiica Ancăi de la Coiani, din Șerban, marele ban, ginerele lui Pârvu Craiovescu.

Domnia Țării Românești era urmărită însă, în același timp, și de *Simion Movilă*; acesta, ajutat de poloni, ocupase mai înainte tronul timp de vreo opt luni (20 octombrie 1600: lupta de la Teleajen – 3 iulie 1601), după care trebuise să fugă în Moldova, gonit și învins de frații Buzești (vezi și vol. II). Un alt pretendent, ajutat de turci de la Dunăre, era și Tânărul *Radu Mihnea*, fiul lui Mihnea Turcitu. Deocamdată biruise Simion Movilă; armata lui, de moldoveni, leși și tătari, bate pe munteni, sub Râmnicul Sărat și pe malul drept al Buzăului (15 august). Radu Șerban, ales tocmai atunci domn, nu izbutește să-l opreasca și e silit să treacă peste munți, în Ardeal (octombrie 1601). În tabăra de lângă Dej, la 6 noiembrie, domnul pribegie depune jurământul de credință către împăratul Rudolf și-i cere, prin Stroe Buzescu, trimis la Praga, bani de oaste și un castel ca loc de retragere, în cazul când n-ar putea reocupa tronul. În martie 1602 – până atunci locui în orașul Sătmăr – Radu vru să treacă în Țara Românească, având ajutor din partea imperialilor; această încercare de a-și recăpăta tronul nu reuși însă, oastea fiind respinsă chiar la hotar. Nici celălalt pretendent, Radu Mihnea, nu avu mai mult noroc. Armata acestuia, alcătuită din turci dunăreni, ardeleni și munteni, fu bătută de comandanții lui Simion Movilă la *Cretești*, în Oltenia, în ziua de 15 martie; mulți dintre ostași se încără în Jiu. O nouă solie a lui Radu Șerban la împăratul Rudolf, în aprilie 1602, avu drept urmare organizarea unei noi expediții în Țara Românească. La sfârșitul lui iulie, o armată a lui trecea Carpații prin pasul Buzăului, în timp ce Buzeștii coborau pe la

Fig. 1. – Schitul Stănești, din județul Vâlcea, rezidit în 1536 de Giura logofătul și intrat în stăpânirea Buzeștilor, prin căsătoria fiicei lui Giura cu Radul Buzea armașul, fectorul lui Vlad banul.

Câineni, Simion Movilă nu putu rezista acestor forțe și se retrase spre Moldova. La 13 august se știa în Ardeal că țara e în mâna lui Radu Șerban: urmărind pe adversar, acesta trece peste Milcov și dă foc târgului Tecuci și cîtorva sate din jur.

Lupta pentru tron nu se încheie însă aici. Simion nu voia să renunțe; el cere de aceea ajutor de la tătari și obține un corp de vreo 40 000 de călăreți, conduși chiar de han. Radu avea și el ceva ajutoare trimise de Basta, un corp de cavalerie valonă și vreo 1 000 de infanteriști. Lupta a avut loc în ziua de 13/23 septembrie 1602, la Ogretin, în județul Săcuieni, și a continuat a doua zi la Teiușani, în același județ. La Ogretin, armata lui Radu Șerban își făcuse sănțuri de adăpost; ieșind la un moment dat din ele, era să fie bătută de tătari. La Teiușani, sănțurile nu mai fură părăsite și izbândă rămase de partea lui Radu. A contribuit la aceasta și vitejia boierilor Buzești, în special a lui Stroe Buzescu; acesta provoca la luptă pe cumnatul hanului și, în duelul care avu loc, tătarul fu ucis; viteazul boier primi însă și el o lovitură la cap, din care, peste trei săptămâni, muri. Pe lespede care-i acoperă mormântul, la schitul Stănești din Vâlcea (vezi fig. 1), e înfățișată scena luptei cu tătarul. Inscriptia în românește, alcătuită chiar de soția răposatului, arată războaiele la care a participat Stroe sub Mihai Viteazul și sub Radu Șerban și insistă asupra celui din urmă, de la Teiușani. Acolo, «jupânul Stroe atâta nevoie pre creștini văzând, stătu împotriva tătarilor de să lovi cu cumnatul hanului și-l junghe pre tătar. Si dintr-acel război să răni la obraz și peste <trei> săptămâni să tâmplă morte, în luna lu octovrie 2 zile vă leato 7110. Si nu fu pre voe câinilor de tătari. Dumnezeu-l erte. Scriși (în loc de: scrisei) eu jupâneasa Sima a stolnicului lu Stroe: Deaca voi muri, să mă 'ngrupați lângă dumniiia lui aicea.» (vezi fig. 2).